

LJUBLJANSKI ZVON

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST IN PROSVETO.

LETNIK XLI.

1921.

ŠTEVILKA 10.

C. Golar

IZ OSTALINE JOS. MURNA-ALEKSANDROVA.

Ob dvajsetletnici smrti svojega prijatelja in tovariša iz mladih let naj priobčim še nekaj stvari iz njegove pesniške zapuščine:

Knez.

Tam za mestom ves narod in ljudstvo šumi,
oj, ujetnik pred sodbo tam knez stoji,
lastni knez, ki obvladal jih,
kazal pot iz temin jim strašnih
tja na svetli dan.

Brezobzirno jih vodil in peljal je,
ej, njim samim boj veljal je
boj najbolj strašan.

«V globočine srca si poglejte vi,
da, in potlej povejte sami:
Opravičen jemati zob zobu ostrost?
opravičen lagati rob robu prostost?
Prej očistite in umite se,
potlej s svetlim orožjem poskusite!»

— Tiran, obsodite, zvežite ga,
na gromado, sežgite ga,
ker ni prava sodnik ne pozna,
a domači naš zakon teptá. —
Hej, zvezali ga hlapci, obsodili so
in gromado veliko zložili so,
da na štiri strani vse sveta
pepel grešni orkan razvihra ...

In kadi se, razsvitlja gromada se,
in še narod po krvi črni hlepi...
ko že starec, glej, modrec sred njih stoji,
in vije kakor v srdu mu brada se...

«Zaslepljenci, krvniki oj bedni vi,
samodržci, tirani in sužnji strasti,
kaj vas solnce, vaš knez slepi?
V globočine poglej si vsak
in pred Bogom povejte tak:
ste ga vredni vi?...»

Ujetnik.

Meglé in dež in daljna hrepenenja
in tihi čas trenutnih sanj...
proč, daleč od sveta šumenja
srce nevzdržano želi si vanj —
jetnik sem jaz? Dolžan strpljenja?
Kje krivda je? Čemu? Zakaj?
In, ah, pred to enakomernostjo življenja
že kot ujetnik pribeži nazaj.

Modrost.

Da, bil je mlad in ljubil je svobodo,
ljubezni mehki, sladki sen,
igral se z radostjo, igral z usodo,
bil drzki je ljubimec njen.

Naklonjena bilà, bilà mu mila,
ej, prilika ugrabljena,
in strastno in brezupno dušo je ljubila
devica vanj pozabljena.

Pa maščevala se je zgodaj starka
za bitja bujnega sladkost
v svilene niti mu napredla Parka
nadležne starosti modrost.

In pustil pir je... Rezki v platonizme
sofistiške ušel Edip,
v sentence ukrojil ga in aforizme
sarkazma bolni je dovtip.

R. M.

Potihnite že žalostni glasovi,
več pesem moja ne žaluj!
Na zemlji dani so nam razni dnovi
in vali neenakih struj.

Ej, tu poet zdihuje v duši bedni...
Kaj prvi že usnjar dejal?
Ti stihi skupaj niso groša vredni,
vse hujše meni Bog poslal.

Veselja tirja svet, ne krvavenja,
kot ti poet sam — egoist
in vedno dobrodošel sred vrvenja
bo zavijača vetren list.

22. junija.

Druge želje, drugi kraji
naji razdružili so,
druge zvezde in sijaji
v dušo zasvetili so.

Gore naše lepoležne,
njih objel me tihi sklad —
zrl v lepoti nedosežne
deklice sem od takrat —

Tu glej carice Evgenje
tak opojni njen obraz,
Herodjade pokolenje,
prsi njenih beli kras;

deklic prostega Kavkaza
k nam sloveči živi čar,
čisto ljubkost njih obraza,
usten nepreceni dar.

Ni tak žgoč, tak strasten bil ni
grške ljubice poljub,
ne, iz take čaše pil ni
zli Kleopatrin obup,

Ko prižela k prsim gada
 si s kraljevo je roko,
 ko skočila pevka mlada
 s skale tja v peneče dno ...

Kot želi srce rešitve
 uštatit hrepenenja jez,
 kot še v čas srčne molitve
 tvojih najti ni potez —

Ah, tak čez dobrane vleče
 mrzlih časov rezki hlad,
 in zgubljen nekje trepeče
 rož opojni aromat ...

Štefanje.

Po snegu stezé so razgažene,
 ej, danes Štefanji je dan —
 Prvi šel med svetnike si blažene,
 za nas prosi na smrt kamenjan.

Gospod prišel z gosposko bradó,
 meščan tu je s kočijo svojó —
 in tu pobič gosposki,
 zavít ves v neznanje srepó —

Gospod prišel — in zunaj ostal,
 meščan s konjem drugam jo pobral,
 jaz pa kupil sem konja,
 v slavo tako ti ga daroval:

«Če te prosi gospod, — prazen njegov je kot.
 če te prosi meščan — tebi ves je neznan,
 ah, le nam, ki nas poln je tvoj hram,
 danes daj dober dan!

Vse čez leto naj zdravo bo,
 zdrava hiša in konji in zdravo teló,
 na daleč mi zdravi sosedje,
 in zdravo, če še kaj bolno —

Kaj da lica so danes tak rdeča vsa?
 Tak mrzel Štefanji je dan!
 Kaj da tak govori, če s kom sreča se?
 Šega tak je na danes ta dan!

Opomnim še, da se pesem »Štefanje« nanaša na cerkev in cerkveni praznik v Štepanji vasi pri Ljubljani, kamor je rad zahajal Murn, in da je nastala predzadnjo zimo njegovega življenja. Ostale pesmi so starejšega datuma.

Tu sledi kratka proza, ki jo je napisal Murn v največji zadregi in naglici za neki feljton.

Gospod koncipijent.

(Črtica. Spisal Anton Jek.)

Gospod Ljubin se je sprehajal. Stopal je zamišljeno za dolgo mejo, stezajočo se ob poljskem jarku ter pušil. Večerilo se je. O taci urah je zapuščal rad svoj exil, — tako je zval podeželsko mestece, v katerem je koncipiral — vedril se v klimi letnega večera ter udajal svojim sanjam. Bil je še mlad, v starosti v kateri so normalno taki ljudje. Petindvajset do sedemindvajset. Bledo lice mu je obrobjeno od črnih dveh kotletov, oči so mu žive, postava pa krepka in kot v razmišljevanju nagnena... Plavkasti oblački portorike so se odbijali, previjali, stezali in zgubljali za njim, kot so se mu vrstile misli druga za drugo, proste fixnega materijala... Tak je bil na deželi; v velikem mestu seveda pa zavlada finesa, in pušijo se svalčice, začeni zjutraj s šport, čez dan pa tja do ljubega večera pa nadaljujoč v kratkih presledkih s princesas, sultan, egiptovskim in turškim duhanom. Pri nas imajo kredit turški pridelki, sploh vse, kar je turškega.

Gospod Ljubin je prišel že do konca meje. Namenjen je bil obrniti se. Postal je še ter zrl par trenutkov sanjajoč v daljavo. Nebo je postajalo že temnosinje, zarja na zahodu je izginila, tam daleč pa so se preganjali rahli kot dim temnikasti oblački. Okrog in okrog tišina in molk. Tuintam je stalo na polji drevo ali pa grmičevja, kot fina silhueta zgublajoč se v temi, par streljajev pred njim pa je dremljal hrastov gozd. Zdaj pa zdaj je pribrenčal v vzduhu kak mrčes, iz zemlje pa je vstajala mehka toplota in

ona vonjava iz vseh sto in stotisoč skritih in malih rastlin in zelišč. Ljubinu so se širile prsi...

Iz teh sanj ga predrami klicanje in krič, zlegajoč se v večerno tišino. Ljubin se opozori in strezne. Na koncu meje, tam kjer vodi mimo poljska pot, se prikaže podolgast voz, naložen z mehovi in otrocmi. Vlekel ga je velik, tolst vol, vola pa je vodila mlada deklica na povodcu. Vol je bil svojeglaven.

«Hôt! ... hi! ... hejs! ... hejs!»

Vol ne uboga ter sili s pota v deteljo.

«Hi, no!! ... hejs!!»

Otroci na vozu kriče ter hočejo prestrašeni na tla. Vol stopa hitreje v deteljo.

«Hejs ... hejs — —.»

Nevarnost je velika, da se prevrne voz, ali pa da vol uide. Gospoda koncipijenta stresne.

«Čakaj punčika ... potrpi!» V hipu jih dohiti. «Daj meni vrv! Tako ...»

In gospod Ljubin napne vso svojo moč, da potira vola na povodcu za seboj. Vol sklanja z glavo, nastavlja rogé, sope, upira se še nekaj časa, potem pa se uda sili ter stopa za gospodom Ljubinom ... Voz se srečno obrne, ziblje se čez razore ter ujame zopet kolovoz poljske poti. Otroci so potihnili, deklica stopa molče poleg koncipijenta, vol pa se giblje v tihi jezi po poljski poti naprej. Gospodu koncipijentu se je smejalo srce in svetila duša ...

«Na, punčika! Zdaj pojde lahko ...» in hotel se je vrniti, pobožajoč deklico in zročivši ji povodec. Mala ga pogleda s svojimi velikimi očmi in vzame boječe povodec iz njegovih rok. V tem hipu vol zopet sunkne in zakrene v stran. Otroci zakriče.

«Ojej! ... No —»

Vol je s prvimi nogami že v razorih ...

«Daj meni, daj še enkrat vrv.» Zopet prevlada gospod koncipijent.

«Kanalja!»

Vol položi ušesi, zamiži zavratno in stopa dalje.

«Ali imaš še daleč domov, punčika?»

«Ne več, hiša se že vidi —»

«Čegava pa si? Kako se pravi pri vaši hiši, punčika?»

«Pri Trdnikovih!»

«Pri Trdnikovih? Tako? Kje pa si bila zdaj tako pozno že in sama?»

«Mehove peljemo iz mlina. V Podgori smo bili.»

«Ah, sok in ...?»

Deklica se je zasmejala in poskočila. Gospodu koncipijentu pa je sladko in dobro pri tem ter nadaljuje razgovor, stopajoč ob volu s povodcem.

«Zakaj pa si šla tako sama?»

Deklica ga od strani pogleda.

«Saj je vedno tako. Drugi nimajo časa.»

«Kje pa so drugi?» Gospod Ljubin se ugrizne v jezik.

Po poti navzdol pride kmetica s košaro na glavi, od blizu pa se začuje govor in smeh. Bili so pred vasjo. Ljubin se domisli nečesa.

«Tako, punčika!»

Izroči ji povodec in se obrne.

«Doma pa jim reci, da te naj ne puščajo drugič tako same —»

Drugi del stavka je izgovoril določno in jako glasno ter izginil kmalu nato v temi.

* * *

Naslednje pismo mi je pisal mesec dni pred smrtjo. Takrat sem bil v Celju.

L. 9./V. 01.

Dragi!

Naznanjam Ti, da je z menoj še vedno jako slaba. Ležim še vedno, če pa vstanem, počutim se nedobrega. Žal mi je zato, da Te ni pri meni, kajti, če bi bila dva, bi bilo špas.^{//} Tudi vstajal bi na jutro in hodil na sprehod. Tako pa ni nič. V kratkem pojdem sicer na Grado in ostanem tam kake 3—4 mes., tam pa bom tudi sam. Gospa Tavčarjeva se me je zopet spomnila in mi obljubila skrbeti zame, pisateljsko društvo mi bo menda na strani, vsaj Aškerc je rekel, da mi bo izposloval tam kakih 10 fl. na mesec, in tako bo menda šlo, ker imam poleg drugega še boln. blagajno.¹ Družčine

¹ M. je bil takrat pisar pri Trgovski zbornici.

nimam za sedaj nobene kot obiskovalce, Regali je na Dunaju, Zupančič je bil v Ljubljani, pa je zopet odšel, delat svojo nalogo. Svojih pesni jaz nisem prodal! Funtek je Funtek.² Kar se tiče Zupančiča, naj Ti še povem, da je napravil precej pesmi in med temi nekatere čudovito lepe. Partijam v cukrarni je Grošelj³ te dni odpovedal, ker prideta dva bataljona brambovcev na jesen sem noter in ostaneta kaka 3 leta. Avgusta mes. morajo odriniti vsi brez pardona. Kar se tiče služb, Ti ne vem povedati za nobeno. — V zadnjem «Narodu» je, kot sem čul, neka notica o meni, kar pa me prav srčno jezi, ker nečem, da bi se na ta način beračilo zame. Rajši v bolnišnico! Ljudje res na vse zadnje tako daleč pritirajo človeka, da si niti na cesto ne sme več upati... S tem sklepam, dragi, in mi je prav močno žal, da Ti ni mogoče za eden ali dva dni k meni, to tem manj, ker do 15. t. m. menda že odidem. Pozdravljam te zato prav iskreno ter ostajam udani ti

Jos. Murn.

Iz Gradeža Ti že napišem kako pismo ob prvi priliki.

V Gradež, kamor se je odpravljaj, ni prišel; prehitelo so ga slabosti in smrt. Denar pa, ki si ga je bil nahanil, je zapustil in določil za svoj nagrobnik in za zvonjenje v Št. Peterski cerkvi. Omenim še, da ga je podpirala za časa študij tudi njegova teta Marijana; njej je zapustil svoje pesmi, oziroma honorar zanje, ki ga ji je potem izplačeval g. Schwentner. Ko so ga nesli v krsti mimo nje iz cukrarne, je opomnila: «Zdaj pa moje ,tavžentarje' neso!» — Vsak dan jo lahko vidite: Na nunsko porto hodi po kosilo in večerjo, postaja pred cerkvenimi vrati in prosi ybogajme.

² F. je bil lektor Bamberga, kateremu je Murn ponudil svoje pesmi.

³ Oskrbnik.

